

Энэбит Харлампьев Иона Иннокентьевич туһунан ахтыы

Энэбит Харлампьев Иона Иннокентьевич төрөппүт аҕата Баккан (Иванов Иннокентий Иванович), төрөппүт ийэтэ Харлампьева Акулина Харлампьевна. Акулина революционер Павел Петрович Харлампьев аҕата Петр (Дьалдьыык) бииргэ төрөөбүт балта. Энэбит Дьуона 1895 сыллаахха Орто Бүлүү улуусугар Илин Өргүөккэ Баккаттар диэн элбэх оҕолоох дьаданы ыалга төрөөбүт. Онтон ыал эрээри, оҕо сатамматах, таайыгар Дьэгин Өлөксөйгө кини кэргэнэ Өксүүнньэҕэ Арҕаа Өргүөккэ Тамалыкаан алааска иитиллибит. Аҕата Дьэгин Өлөксөй эдэр сааһыгар ыалдьан өлтүн кэннэ ийэтэ Өксүүнньэ иккиһин Киристипиэл диэн киһиэхэ эргэ тахсыбытыгар, киниэхэ улааппыт.

Кэлин, сүүрбэтин тахсан иһэн, Элэмтэттэн Ынаа кыһа Ылдьаана диэн дьахтары ойох ылар. Ол дьахтартан икки оҕо хаалар: Харлампьева Анна Ионовна уонна Харлампьев Николай Ионович. Кэргэнинээн иккиэн Павел Петрович Харлампьев аатынан холкуоска киирэллэр.

1943 сыллаахха Аҕа дойдуну көмүскүүр сэриигэ ынырыллар. Армияҕа Иркутскайга, Мальтаҕа, Бурятияҕа, Монголияҕа сулууспалыыр. Иркутскайга сырыттабына бииргэ үөскээбит киһитэ, Чуук уола диэн киһи: “Дьэ, Дьуона атабым тилэҕэ кыһыйар. Дойдум буора тардар. Күрүөххэ.”- диэн хаайарын, akkaастаан күрэспэтэх. Чуук уола бэйэтэ күрээбит, кэлин тутуллаан хаайыттан төннүбэтэх.

Энэбит Дьуона Монголияҕа уһуннук сулууспалаабыт. Армияҕа сэттэ саха буолан түбэсигэн сылдыбыттар. Сэриигэ туттуллуохтаах аттары буостуктааһынна сылдыбыт. Доруобай аттары илдьэллэр уонна фронтан төннөн иһэр ырбыт аттары аҕалан бүөбэйдииллэр эбит. Вагон иһиттэн өлбүт аттары сүөкээн уоттууллара. Ол сылдьан аччыктаан, эт сиэхтэрин баҕаран, хамандыыр көрбөт кэмигэр, буспут өттүттэн элийэ быһа охсон сииллэрэ үһү. Биир сиргэ тиит маһы булан, ону тыыран, хайытан силиһин түөрэн сахалыы хас даҕаны ардьаа тууну өрөн үрэххэ туулаан, тобус толору киирэр балыктарын сиэн бииргэ сылдьар элбэх дьоннорун аһатан абыраабыттар. Оннообор омуктар мастарын «дерево якутов» диэн ааттаабыттар. Ол курдук сылдьан улаханлык ыалдыбыт. Бэйэтэ да эдэригэр ис тиибинэн ыалдыбыт буолан куруук иһинэн эрэйдэнэрэ үһү.

Ол иһин 1945 сыллаахха саас сыл анара болдьохтоох уопускаҕа ыыппыттар. Дойдугар Өргүөккэ кэлбитигэр сэрии бүтэн хаалар, армияҕа төттөрү ыыппатахтар. Кэлбитэ кэргэнэ өлөн оҕолорун Бөтүн Хомустааҕар олорор кэргэнин аҕастара ылбыттарын булаттыыр. Хороччу улааппыт кыһын Аннаны, иитиллибит ийэлээх аҕатыгар Киристипиэлгэ уонна Өксүүнньэ эмээхсингэ Тамалыкаанна аҕалар. Оттон уолун Николайы аҕастара салгыы иитэ сылдыбыттар. Ол эрэн иккиһин кэргэннэнэн баран уолун бэйэтигэр Бөтүнгэ төттөрү ылбыт. Уола Николай Бөтүнгэ икки уолланан, икки кыыстанан, сиэннэрин көрөн бэркэ олорторо.

Сэрии кэнниттэн Бөтүнгэ кэлэн иккиһин Гоголева Анастасия Прокопьевнаны огдообо дьахтары кэргэн ылар. Анастасия Прокопьевна Илин Хатырга (Дьөккөн) Чакыр Борокуоппайдаах кыра кыыстара, дьонноро эрдэ өлөһөр тулааһа хаалбыт. Убайыгар Сэксэйиик Уйбаанна иитиллибит, сэрии кэмигэр кыһынны өттүгэр мунхаҕа сылдыбыт, сайынын окко, хомуурга, сүөһү көрүүтүгэр дьону кытта тэннэ үлэ бөбөтүн көрсүбүт. Сталин төбөлөөх «Үлэҕэ килбиэнин иһин» мэтээли ылыахтаабын кыра уолунан дьиэҕэ олорон ылбакка хаалбыт.

Энэбит Бөтүнгэ кэлиэбиттэн өлүөр диэри холкуоска, сопхуоска кадровай булчутунан сылдыбыта. Сэрии бүтөн иннинэ кэлэн ханнык да мэтээлгэ, уордьанна тиксээхтээбэтэҕэ. Сэрии бэтэрээнин аатын да ылбатаҕа киһини хомотор. Кини аата «Память» кинигэ 4-с

томугар, 33 страницаба, Харламповев Иона Иннокентьевич призван в 1943г., демобилизован в апреле 1945г. диэн суруллубут.

Ыал буолбут эһэлээх эбэбит, Дьуоналаах Настаа, сааһырдаллар даҕаны, уол оҕоломмуттара. Олус эйэлээхтик уолларын Бииктэри хайа сатанарынан көрөн-харайан киһи онорторо. Уоллара оскуоланы, уон кылааһы бүтэрэн, Саха государственной университетын, саха салаатын бүтэрбитэ. Үрдүк үөрэхтэнэн төрөппүттэрин үөрпүтэ.

Төһө да сэрии кэннинээҕи олоҕо Бөтүһнэ аастар, эһэбит Тааһаҕарга олорор аймахтарын кытары сибээһин быспатаҕа. Кыра сааспыттан эһэбитин, таайдарбытын билэн улаппыппыт. Ийэбитигэр кэлэн, хонон, өрөөн ааһааччылар. Эһэбит чугас аймахтарыгар баран кэлээччи. Үксүн сайын ыһыахха, арыт эрдэ кэлэн барааччы. Хаһан да араас массыынанан, тыраахтарынан айаннаан кэлбэт этэ. Куруук халын кырыынан сатыы сылдьара. Халын кырыы сир аата буотах, хойуу мастаах, түн ойуур дойду диэн өйдөбүл. Аара алааһыгар Тамалыкаанна таарыйбытын, өтөҕөр сынньанан ааспытын кэпсиирэ. Арыт түөртүү ыты батыһыннаран кэлтэ, таһырдыа дьыэбит аанын утары абылы-абылы сытар буолааччылар. Кэллэ да ийэбит таһаһын уларыта охсон, ас тэрийэн аһатара. Дьэ ол киэһэ сыалаах эт буһан хоторуллара, аҕабыт остуолга уһуннук олорон кэпсэтэрэ саҕаланара.

1984-85 сылларга эһэлээх, эбэбит утуу-субуу, балай эмит сааһыран баран өлбүттэрэ. Эһэбитин, бэйэтин баҕатын толорон, оҕолоро олорбут алааһыгар Тамалыкаанна аҕалан көмпүттэрэ.

Ахтыы суруйарбытыгар Трофимов Николай Филиппович ахтыылары хомуйан бэчээттэппит «Өстөөҕү кыайбыттар, дойдуну туругурдубуттар» кинигэтин туһанныбыт.

Ахтыыны суруйдубут сиэннэрэ Валентина, Саргылаана Осиповалар